

Electronic Cumhuriyet Journal of Communication

| ecider.cumhuriyet.edu.tr |

Founded: 2017

Available online, ISSN: 2667-4246

Publisher: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

A Film Analysis On The Fact Of “Privacy” Changing From Panopticon Surveillance To Digitalized Surveillance: The Circle Example

Kübra Aslan Ugan^{1,a,*}, Taşkın Erdoğan^{2,b}¹Phd, Social Sciences Institute, Atatürk University, Erzurum, Türkiye²Radio, Television and Cinema, Faculty of Communication, Atatürk University, Erzurum, Türkiye

*Corresponding author

Research Article

History

Received: 05/10/2022

Accepted: 23/10/2022

ABSTRACT

In the light of technological developments, social media and networks are becoming indispensable for people's lives. With these new communication possibilities, the direction of communication between people is changing. These developments, which affect daily life, transform people's relationships, which should be safe and hidden, into a platform that exposes themselves and has open relationships. For this reason, the phenomenon of privacy is changing in social media and in the digitalizing age. In this context, in this study, the shift of the spying and privacy areas from the surveilled society to the public and the change in the perception of privacy are discussed through panopticon and digital surveillance. In the analysis part of the study, The Circle movie, which deals with the effects of the digitalized world on the surveillance society, is examined with the method of critical discourse analysis.

Keywords: Panopticon, Digital Surveillance, Privacy.

Panoptikon Gözetimden Dijitalleşen Gözetime Değişen “Mahremiyet” Olgusu Üzerine Film Analizi: The Circle Örneği

Süreç

Geliş: 05/10/2022

Kabul: 23/10/2022

ÖZ

Teknolojik gelişmeler ışığında sosyal medya ve sosyal ağlar insanların hayatında vazgeçilmez bir hal almaktadır. Bu yeni iletişim olanaklarıyla insanlar arasındaki iletişimin yönü değişmektedir. Günlük yaşama etki eden bu gelişmeler, insanların güvenli ve saklı olması gereken ilişkilerini kendilerini teşhir eden ve aleni ilişkiler yaşayan bir platforma dönüştürmektedir. Bu nedenle sosyal medyada ve dijitalleşen çağda mahremiyet olgusu değişmektedir. Bu bağlamda çalışmada gözetlenen toplumdaki mahremiyet alanlarının kamuya taşındığı ve mahrem algısının değişimi panoptikon ve dijital gözetim üzerinden ele alınmıştır. Çalışmanın analiz kısmında ise dijitalleşen dünyanın gözetim toplumuna etkilerini ele alan The Circle filmi eleştirel söylem analizi yöntemi ile incelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Panoptikon, Dijital Gözetim, Mahremiyet, The Circle filmi.

Copyright

This work is licensed under
Creative Commons Attribution 4.0
International License

^a kubraaslan4948@hotmail.com

^b orcid.org/0000-0001-9793-8967

^b taskinerdogan25@gmail.com

^b orcid.org/0000-0002-9309-8822

How to Cite: Aslan Ugan, K., Erdoğan, T. (2022). A Film Analysis On The Fact Of “Privacy” Changing From Panopticon Surveillance To Digitalized Surveillance: The Circle Example, Electronic Cumhuriyet Journal of Communication, 4(2): 33-43.

Giriş

Modern dünya ve dijital ortam kontrolü ve kime, neye hizmet ettiği sorunsalını ortaya koymaktadır. Bu bağlamda şeffaflık ya da gizlilik başka bir deyişle mahremiyet olguları gündem olmaya başlamaktadır. Çünkü sosyal medyada veya günlük hayatta kullanılan her dijital sistem ve ağlar insanların birer izlerinin kopyalandığı ortamlardır. İletişim teknolojilerinde yaşanan değişim insan ilişkilerinde bir paradigma yaratmaktadır. Dijitalleşen iletişim sonucu iletişim hareketleri gitgide karmaşık bir hal almaktadır (Neuman, 2018, s.10). Küreselleşmeye bağlı olarak kimliklerin parçalandığı bir dünyada yeni teknolojilerle kolektif hafıza, duygularla aklın nasıl birleşeceği sorusu sorulmalıdır. Çünkü toplumsal ilişkiler, kimliği belirleyen kültürel özellikler içerisinde, başkalarıyla kurulan iletişim sırasında belirlenmektedir. Günümüzde bunun uygulayıcı platformu sosyal medyadır (Altan, 2013, s. 78-79).

Geçmişte gözetimin temelini kuran Panoptikon tüm alanlara uygulanabilir bir sistemdir. Bentham tarafından bulunup Faucault tarafından geliştirilen bu sistem modern dönüşümün ve denetimin yeniden oluşturulması açısından önem arz etmektedir. Bentham bu kapsamda çeşitli isimler altında uygulanan gücün arkasında temel ve basit anlamda isimlerin yattığını ve üst düzeydekilerin sürekli gözetleyebildiği ve bu gözetimden kaçılmayacağını halka inandırmaktadır. Çünkü Panoptikon da özel mekana ya da mahrem olan yer yoktur. Her şey, her yer gözetlenebilir ve bundan kaçış mümkün değildir (Bauman, 2012, s. 53-54). Bu çıkarımlardan yola çıkarak çalışmamızda mahremiyet konusu Panoptikon bağlamında ve dijitalleşen gözetim olan Süperpanoptikon da nasıl dönüştüğü ele alınmaktadır. Mahremiyetin sınırlarının değiştiği kamusal ve özel alan ayırımının neredeyse yok olduğu, gerçeklik, şeffaflık ilkesiyle gizlilik ilkesi nasıl bozulduğunu, sırların olmadığı ve sırların insanları kötü hissettirdiğine değinilmektedir.

Kavramsal Olarak Gözetim Ve Gözetim Toplumu

Gözetim olgusu neredeyse insanlık tarihi kadar eskidir. Ancak değişen ve dönüşen teknolojiler vasıtasıyla gözetimde boyut değiştirmektedir. İktidar tarafından belirlenen toplumsal düzenin sağlanması, bireyler ve gruplar arasındaki ilişkileri belirleyen norm ve kuralların oluşması ve bunların işleyişinin denetlenmesi için toplumda birtakım mekanizmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Bunlardan biri de gözetim kavramıdır (Dolgun, 2005, s. 9). Gözetim ilk olarak insan ilişkilerini denetlemek adına yapılmış olsa da sonraları farklı anlam ve boyut kazanmaktadır. Lyon gözetimi şöyle açıklar; “etkileme,

yönetme, koruma, yönlendirme gibi amaçlarla kişisel enformasyona dönük odaklı, sistemli ve düzenli ilgidir” (2013, s. 31). Bu amaçla yapılacak olan gözetleme herkes hakkında her şeyi bilme isteğiyle eşgüdümü olarak gerçekleşmektedir. Bu bağlamda gözetleme ebeveynlerin çocuklarını, ustaların çıraklarını, cemaat önderlerinin müritlerini, polislerin sokakları, devletin vatandaşlarını izleyip gözetlemesi olarak anlamlandırılmaktadır (Kuyucu, 2015, s. 32). Güvenlik temelli gözetlemenin yön değiştirmiş olduğu görülmektedir. Bunlara ek olarak gözetim, Bentham tarafından, bugüne kadar örneği olmayan, zihin üzerinde zihinsel iktidar elde eden yeni bir yöntem” olarak ifade etmektedir (Mattelart, 2012, s. 13). Gözetimin tarihsel arka planı yine güvenlik gerekçesi görülmektedir. Ancak salt bir güvenlik nedeniyle gözetleme 21. yüzyılda söz konusu olmamaktadır. Güvenlik artık devletlerin ulus içi ve dışından önemli bir siyasi önceliği haline gelmektedir. Bunu gerçekleştirmek için gözetim teknik ve teknolojilerinden yararlanılmaktadır. Ancak bu gözetleme kitleleri görünür ve bilindik tehlikelere karşı değil, daha bilinmeyen, gizli risklere karşı koruduğu varsayılmaktadır. Bu ise gözetleyen ve gözetlenen için işleri karmaşık bir hale getirmektedir. İnsanlar eskilerde nöbet kulübelerinde bekleyen insanların varlığıyla kendilerini güvende hissediyorken, günümüzde aynı güven duygusundan bahsetmek mümkün değildir. Görünen o ki, bugünün güvenlik anlayışı ironik bir boyut kazanarak güvenliği sağlanan insanların şiddetle güvensiz hissettikleri durumlar ortaya çıkmaktadır (Bauman ve Lyon, 2013, s. 115). Gözetimin ilerleyen teknolojik gelişmeler ışığında insanlara daha çok güven ortamı yaratmak yerine güvensizlik tohumlarının ekildiği görülmektedir.

Günümüz dünyasında enformasyon teknolojilerinin sınır tanımaz gelişmesine paralel olarak özel ya da kamusal alanda insanların gündelik yaşamlarını ve toplumsal ilişkilerini elektronik ağlar sayesinde sürekli izlenip kaydedilmesi gözetim pratiğini modern hale dönüştürmektedir. Gözetim ve toplumsal denetim modern dönemler öncesinde kabilelerin, imparatorlukların, monarşilerin ve dinlerin egemenlik anlayışı için uygulanmaktaydı. Ulus-devletlerin, kapitalizmin ve sanayi devriminin oluşturduğu modernizm içinde gözetim artık kurumsallaşmaktadır. Şöyle ki, ulus-devletlerde şüpheli gördüğü vatandaşlarını fişleyerek adım adım izleyen, gündelik yaşamlarını da içine alan kayıtlar tutularak bürokrasilere hizmet eden ve kapitalist toplumlarda atölye ve fabrikalardaki işçilerin gündelik hayatlarını da kaydeden sermayecilere ve kapitalizme hizmet etmiş bir gözetim anlayışı doğmuştur (Dolgun,

2008, s. 21-22). Gözetim iktidarlara, büyük sermaye sahiplerine, güvenlik güçlerine hatta medya patronlarına dahi veri sağlayan bir kurum haline gelmektedir. Temel mantığı güvenlik olan gözetimin insanların her anını büyük veri tabanlarında saklayarak özellikle kar elde eden kurumların hizmetine sunulması gözetimin güvensiz yanını baskın hale getirmektedir. Temel olarak modern dönemde gözetimi Lyon, bireylerin artık vatandaş olarak değil belirlenmiş seri numaralarla tanımlanıp, verilerinin gerektiğinde büyük şirket ve bilgisayarlarda toplanıp, saklanıp, işlenmesi olarak tanımlamaktadır (Dolgun, 2008, s. 28). Böylece gözetlemeden risk toplumuna doğru bir evrilme söz konusudur. Verileri kaydedilmiş insanlar endişe ve korku yaşamaktadır. Yönetimler genellikle itaat ya da korkutucu eylemleri bertaraf etmek adına riskleri yönetme isteğinde bulunmaktadırlar. Bunun için gözetim bu riskleri indirgemek adına bilgi sunmaktadır. Hiç kimse, bazı hayatlara diğerlerinden daha ağır bir şekilde müdahale etmediği sürece gözetlemeden kaçmamaktadır (Lyon, 2005, s. 21). Hayatın hemen her alanında gözetlemenin ve gözetlenmenin kaçınılmaz olduğu tezi teknolojiyle birlikte kanıtlanmaktadır. Çünkü günümüzde insanlar doğdukları andan itibaren kayıt altına alınarak bir dizi numaralarla gözetleyen devlet ya da büyük mecraların hedefi olmaktadır. Hayatımızın her alanına giren telefon, internet, kameralar vasıtasıyla her adımımız kayıt altına alınmaktadır. Bunlar vasıtasıyla insanlar gözetlenen birer öge haline gelmektedir. *“Hayatın her alanının gözetim kapsamına girmesi gözetlenenler açısından önemli bir tehdit oluştururken, gözetleyenlere büyük fırsatlar ve imkânlar temin etmektedir. Hızla yaygınlaşan internet kullanımıyla birlikte, toplumsal paylaşım ağlarına doluşan/akın eden bireyler, bu ortamlarda gözetleniyor olduklarını bilmekle birlikte, bunu yoğunlukla bir sorun olarak görüp görmedikleri önem arz etmektedir”* (Akkaş, 2015, s. 231). Gözetleme yaşamsal pratikleri dönüştürürken toplumları da bu aşamada dönüşmektedir. Gözetleme kavramıyla yakından ilgili olan gözetleme toplumunu açıklamak faydalı olacaktır.

Teknolojik gelişmeler ışığında hayat bulan “enformasyon toplumu” yerini gitgide “gözetim toplumuna” bırakmaktadır. Sanayi devrimiyle beraber sosyo-ekonomik yaşam tarzında meydana gelen değişimlerin benzeri olarak, kitle iletişim araçlarındaki gelişimler ekseninde “bilgi parmaklarının ucunda” sloganıyla yeni bir yaşam tarzının perdesini aralanmaktadır. Artık ekonomiden eğitime, idari hizmetlerden sağlık hizmetlerine kadar her şey sanal ortamda gerçekleşmektedir. Buda kullanıcılara sonsuz bir bilgi dünyası sunmaktadır (Dolgun, 2005, s. 1). Gary T. Marx, gözetim toplumunu, bilgisayar teknolojisiyle,

bütünsel denetimin önündeki engellerin yıkıldığı bir durum olarak adlandırmaktadır. Yeni teknolojiler gözetimi sürekli hale getirmektedir (Bozkurt, 2000, s. 70). Teknoloji ve enformasyon toplumunda kullanılan bilgi sirkülasyonu arttıkça bireylerin gizliliğindeki tehditte artmaktadır. Gözetim temelli teknolojiler kullanılarak, kişilerin faaliyetlerini örgütler ya da yönetim birimleri adına kayıt altına alan, bunları kategorize ederek hayatımızı etkileyecek birçok kararın alınmasında kullanan ve artık sektör haline gelen yapılanmaya gözetim toplumu denilmektedir (Akt.Yıldız ve Erkul, 2006, s. 1). Modern toplumlar gelişmişliğin ve teknolojinin zirvelerinin yaşarken gözetimin kısılcısından kurtulamamaktadırlar. Elbette bilginin aktarılması yönünde enformasyon ya da gözetim toplumunun faydalı olacağı alanlar vardır. Ancak gözetleme bireylerin mahremiyetlerinin, gizliliklerini hatta güvende hissetmedikleri güvenlikleri için bir riskse gözetim toplumu tartışmalı bir konu olmaktadır. Lyon, gözetlenen toplumun henüz somut hale getirilmemiş fakat toplumda yayılan bir yapı olduğunu söylemektedir. Ayrıca gözetleme olgusu devletle ilintisini aşarak, farklı mecraların elinde yükselmektedir (Lyon, 2005, s. 68). Gözetimle birlikte devletin mecralarının dışında bilgileri ellerinde bulunduran farklı kanallarda oluşmaktadır. Kapitalizmle birlikte yükselen gözetim iktidarlar arasında değişimler meydana getirmektedir. Toplumsal denetim için vazgeçilmez unsur olan gözetim, teknolojik gelişmelerle yeni biçimler almaktadır. Ulus-devletlerin toplumlara kimlik kazandırması, sınıfsal gözetimleri ortaya çıkarmaktadır. Kapitalist toplumlar işçi sınıfını denetimleri altına alarak hem itaat eden hem de daha üretken bir işçi sınıfını var edebilmek için gözetim pratiklerinden faydalanmaktadırlar (Çoban, 2016, s. 114). Tüm bunlardan anlaşıldığı üzere gözetleme salt güvenlik için yapılmamaktadır. Sürekli gözetlenen toplumlarda modernitenin toplumları koordine ya da kontrol etme isteği yatmaktadır. Daha önceki tekniklerin yenileştirilmesiyle beraber gözetleme toplumlara yayılmaktadır. Gözetleme, bu yenilik penceresinde elde ettiği verileri ve yeni alanlara bu verilerin akışını kendi çıkarı için kullanmaktadır (Lyon, 2005, s. 98). Gözetim, toplumlarda öylesine yapılmaktadır ki bireyler kendi rızalarına tabi kılınmaktadır. İnatistik gözetim dünyası, *“çok daha renkli, daha heyecanlı, daha güçlü, daha az bilinen, daha korkutucu, daha bilimsel ve daha tehlikelidir.”* (Ersanel, 2001 s. X). Böylece insanlar gözetim dünyasına girerek ister özel hayatta isterse kamusal alanda kendilerinin gözetlendiğinin farkına varsalar dahi bu büyümlü dünyadan kaçmamaktadırlar.

Gözetim toplumunda insanlar gözetleyenlerden kaçmak adına kişilik ya da kimliklerini yeniden inşa

etmektedirler. Çünkü takip edildiğini bilmek bireylere özgür ve rahat bir ortam sunmamaktadır. Birey kişilik ve kimliğini pasifize ettiğinden dolayı kayıp kimlik sendromu yaşamaktadır. Kişinin hissetmediği ancak büyük güçler tarafından verilmiş olan kimliği bireyde korku yaratmaktadır (Baban, 2012, s. 76).

Kısacası insanlık tarihinden beri var olan gözetim, güvenlik gerekçesiyle kendini gösterse bile bugün gelinen nokta sadece güvenlik olmamaktadır. Kapitalizme eş zamanlı olarak gelişen gözetim toplumu daha çok kar elde etmek için büyük firmalar tarafından bilgilerin elde edilip, depolanmasının önünü açmaktadır. Bu nedenle insanlar Mobeselerle, elektronik kimliklerle ve birçok yeni teknolojik aygıtlar sayesinde gözetlenmeden kaçamadıkları için rıza göstermektedirler.

Bentham'ın "Panoptikon" Hapishane Modelinden Dijitalleşen Gözetime

İnsanoğlunun evrende var olmaya başladığı günden beri gözetim ilkel de olsa hayatın her alanında mevcuttu. Ancak teknolojik gelişmeler ışığında farklılaşan gözetim, temelinde bir arada yaşayan insanların iktidarlar tarafından kontrol altında tutma çabasıdır. İktidarlar güçlerini tehlikeye atmamak adına kitlelerin gündelik hayatlarını gözetlemek istemektedirler. Foucault, gözlemleyen bakışın müdahaleden uzak hareketsiz ve dilsiz olduğunu, gözlemin ise şeyleri olduğu gibi bırakarak verili olanda saklı bir şeyin olmadığını ileri sürmektedir. Gözlemin bağıntılı olduğu şeyin, görünmez değil aklın karşına teoriler duyuların karşısına tasavvurları inşa eden engellerin uzaklaştırılarak dolaysız olarak görünen olduğunu söylemektedir (2014, s. 141). Gözlem olanı olduğu gibi verdiği insanları üstünde gözlenmenin bir tahakkümünü oluşturmaktadır.

"Bentham'ın Panopticon'u, çevrede halka halinde bir bina, merkezde bir kule; bu kulenin halkanın iç cephesine bakan geniş pencereleri vardır. Bu durumda merkezi kuleye tek bir gözetmen ve her bir hücreye tek bir deli, bir hasta, bir mahkûm, bir işçi veya bir okul çocuğu kapatmak yeterlidir. Geriden gelen ışık sayesinde, çevre binadaki hücrelerin içine kapatılmış küçük silüetleri olduğu gibi kavramak mümkündür. Görülmeden gözetim altında tutmaya olanak veren düzenleme, sürekli görmeye ve hemen tanımaya olanak veren mekânsal birimler oluşturmaktadır. Sonuç olarak, hücre ilkesi tersine döndürülmektedir. Tam ışık altında olma ve bir gözetmenin bakışı, aslında koruyucu olan karanlıktan daha fazla yakalayıcıdır. Görünürlük bir tuzaktır" (Foucault, 1992, s. 251).

Bentham'ın *Panoptikon* mimarisiyle gözetlemenin sürekliliğini ve gözetleyen orda olmasa bile insanlarda gözetlenme hissi ile davranışları kontrol altında tutmaya çalıştıkları gösterilmektedir. Bu şekilde iktidarlar güçlerini koruyabilmektedir.

Bentham'ın hapishane gözetimi kaynaklı olan Panoptikon, seyrini değiştirmektedir. Bentham'ın gözetim pratiği artık iktidarın düşü haline gelmiştir. Aslında Bentham'ın mimari yapısı burjuva ve iktidarlar için bir yönetim şekli olmaktadır. Çünkü kitlelerin sürekli gözetlenmesi onlar üzerinde zihinsel bir iktidar kurulacaktır. Bentham'ın 1787 tarihli metni ile 1810 Treilhard'ın ceza yasası sunumuyla karşılaştırıldığında, İmparatorlukların başsavcılarını, başsavcılarının imparatorlukları gözetleyebildiği bir alandan bahsederek devletin hiçbir karanlık yanının kalmayacağını söylemektedir. Çünkü herkes gözetleme altında olacaktır. On dokuzuncu yüzyılın asıl değişimi Panoptizmin keşfidir. Genelleşmiş bir gözetim hakimiyetinde, tüm sistem bu gözetlemenin birer parçası olmaktadır (Foucault, 2011, s. 135). Giderek yaygınlaşan gözetleme, toplumların ekonomik, siyasi, güvenlik gibi birçok alanda faaliyete geçmektedir. Görmenin metaforu olan Panoptikoni "*kartezyen göz*" takıntılarıyla tamamlanmaktadır. Panoptikon'un denetçisi işi tüm çıplaklığıyla bilendir. Burada denetleyen kişi tek yönlü bir gözetleme yaparak tüm detaylarıyla görme gücüne hakim olmaktadır. Ayrıca gözetleyen görünmezliği egemenliğin kaynağının tek yönlü olmasına yol açmaktadır. Bentham'ın her şeyi bilme isteği nedeniyle, toplumsal olayların tüm yönlerini tek bir alanda toplayarak, görünmez bir gözün sürekli üzerlerinde olduğu bireyleri nesne konumuna getirmektedir. Bu durum iktidarların işleyiş biçimini değiştirerek, gözetim altındaki kişilerinde iktidarın birer taşıyıcı haline getirmektedir (Dolgun, 2008, s. 35). Panoptikon toplum insanların denetim altında tutulması ve iktidarların devamlılığı açısından temel olmaya başlamaktadır. Ayrıca insanlarda sürekli izlenmenin yarattığı korku hata yapmasını ve davranışlarını denetleyebilmesini öğörmektedir.

Zamanla teknolojik gelişmeler beraberinde gözetlemenin seyrini değiştirmektedir. Artık hapishane modelinde bir denetleme ve kontrol mekanizması yerini giderek veri tabanlı dijital bir gözetlemeye bırakmaktadır ve kitle iletişim araçlarının da katkısı ile giderek artan bir konuma yükselmektedir. Bu durumun bir diğer önemli yanı ise gözetimin mantığı yalnızca baskıcı değil, aynı zamanda etkileşimli medya kullanıcıları için baştan çıkarıcı bir hale gelmesidir (Abe, 2009, s. 73). Gücün ve kontrolün eski ve değişmeyen Panoptikon tekniklerini çağdaş yöntemlere taşımak gerekmektedir. Ancak günümüz

modern dünyasında Panoptikon'un tekniklerini uygulamak yersiz ve yetersiz kalmaktadır. Panoptikon'un siber mekâna taşınmasıyla ve elektronik veri tabanlarına dair Poster, bireylerin veri tabanlarına bağlanarak bu koridordan kaçışlarının mümkün olmadığını her bir kredi kartı, elektronik ortamda yapılan işlemler neticesinde depolanan ve çoğalan bilgi Süper-panoptikonu oluşturmaktadır. Süper-panoptikonu Panoptikon'dan ayıran en temel özellik gözetlenenlerin birincil ve gönüllü olmalarıdır. Ancak insanların bu kadar fazla bilgilerinin depolanması onları endişeye sürüklemektedir. Panoptikon'un asıl işlevi disiplin sağlamak ve mahkumların davranışlarını kontrol altına almaktır. Farklılıklar için bir silah olan Panoptikon'un aksine, Süper-panoptikon'da veri tabanının oluşmasında en büyük katkıyı kredi ve pazarlama şirketleri sağlamaktadır. İnsanlara güvenilir olduğunu kanıtlayarak veri tabanına dahil ederler. Panoptikon'un sakinleri, tekdüze davranmalarını istedikleri üreticiler ve askerlerken; Süper Panoptikon'un sakinleri güvenilir müşterilerdir. Panoptikon'da korunaklı mekanlardan kimsenin kaçamaması hedeflenirken; Süper-panoptikon'da uygun vasıfları taşımayanların elenmesi temel işlevleridir (Bauman, 2012, s. 54-56). Çimen dijital gözetimi; "bilgisayar veri tabanlarının farklı birey/grup hakkındaki verileri toplaması, işlemesi, sorgulaması, anlamlı hale getirmesi, eşleştirmesi, sonrası için uzun süreli saklaması ile ilişkilidir" diye açıklamaktadır (2020, s. 33).

Modern toplumlarda gözetlemenin yön değiştirmesiyle beraber gözetlenen ve gözetleme mecraları da değişmektedir. Artık insanlar bu büyük şirketlerin maddesi olmaktadır. İnsanların bedenleri doğallığını yitirerek yapay araçlarla değiştirilmektedir (Canpolat, 2005-2006, s. 134-135). Dormandy (2020), dijital teknolojinin insan hayatının olağanın dışında bir hızda dönüştürdüğünü söylerken, bu durumun bir sonucu olan dijital gözetimle karşı bazı reflekslerin geliştirilmesi gerektiğinin altını çizmiştir. Bunlardan birisi dijital gözetimin algılanabilir belirtilerinin çok az olmasıdır. Bir diğeri ise göstergelerin keşfinin zorluğundan yola çıkarak dijital gözetimi tanımamız ve bunlara yanıt vermemiz için ihtiyaç duyduğumuz bilişsel yetenekleri aşındırmasıyla ilgili dikkat dağınıklığı sorunudur. Bunun çözümü için yazar dijitalleşmeden uzak kalmak yerine mevcut haliyle sosyal ve etik olarak arzu edilen bir gelecek sağlayıp sağlamadığını düşünmek ve tartışmak için kendimize zaman tanımının gerekliliğine vurgu yapmaktadır.

Modern dünyada kullanılan enformasyon araçları vasıtasıyla dijital ortamda izler bırakılmaktadır. Günlük yaşamda kullanılan cep telefonlarından, Mobese kameralarına, kredi kartlarından, sanal alışverişe kadar

birçok ortam dijital gözetim için veri sağlamaktadır. Böylece insanlar gözlemlendiklerini bildikleri halde bu durumun dışında kalamamaktadırlar. İnsanlara endişe verse dahi, gözetlenmenin bir parçası olmaktan kaçamamaktadırlar.

Teknolojik Gelişmeler Işığında "Mahremiyet" Olgusunun Yeniden İnşası

Mahremiyet kelimesi Arapça kökenli mahrem kelimesinden türemiştir. Türk Dil Kurumu'ndaki karşılığı başkalarına söylenmeyen, gizli olan anlamına gelmektedir (sozluk.gov.tr Erişim Tarihi: 10.05.2022). Mahremiyetin genel bir tanımın yapılması zordur. Çünkü herkes için farklı anlamlar barındırmaktadır. Mahremiyet olgusu, kültürler arasında değişiklik gösterdiği gibi aynı toplumdan zaman içerisinde de değişikliğe uğrayabilmektedir. Mahremiyet ve özel alan kişiler arasında farklılıklar yarattığından, zaman içerisinde dönüşebildiğinden ya da kültürler içerisinde tanımlamalarının değişmesinden ötürü genel bir tanımlama yapılamamaktadır (Korkmaz, 2013, s. 116). İnsanlar yetiştikleri kültür gereği özel alan ve mahremiyet alanlarının sınırları değişmektedir. Ancak geçmişten günümüze kadar mahremiyet olgusu insanların hayatlarında farklılıkta gösterse hep var olmuştur. Yüksel, mahremiyeti tanımlarken genel olarak kişilerin yalnız kaldığı, istedikleri gibi düşünebildikleri ve başkalarıyla nasıl, ne şekilde ve ne derecede iletişim kuracakları alanı belirlemek olduğunu ifade etmektedir.

Bu alanda üzerinde insanların kurmuş olduğu hak ise mahremiyet hakkıdır. Ancak bu hak toplumun diğer kalaniyla iletişimi kesmek değil, ne ölçüde iletişim kuracağına karar verme hakkıdır (2003, s. 182). Bu bağlamda mahremiyetin gizliliği esastır. Zaten gizli olan anlamına gelen mahremiyet, insanların özel yaşam alanlarını kamusal alanlardan ayırt etmektedir. George Simmel, gizlilik ile ilgili olarak gerçekçi bir hayatta kalma şansı için sır saklama hakkının başkaları tarafından takdir edilmesi olarak yorumlamaktadır. Gizlilik mahremiyetin bir parçası olmasının yanı sıra sosyal ilişkileri de belirleyen temel unsurlardandır. Ona göre bu gizlilik ilkesi çerçevesinde kişilerin saklamak istedikleri şeylere diğerlerinin saygı göstermesi gerekmektedir. Ancak bu saklama toplumsal denge için önem arz etmektedir. Şayet insanların sınırlarını bilmeyerek bu gizliliğe dahil olmaya çalışılırsa mahremiyet tehlikeye düşmektedir (Bauman, 2011, s. 36). İnsanlar yaşadıkları kültür içerisinde mahremiyet alanını belirlemektedir. Kültürden tamamen bağımsız değildir. Elbette bireysel özellikler mahrem alanını korumak ya da dahil olmak açısından önemlidir. Ancak yine de gelenek ve görenekler etrafında

oluşturulmuş bir mahremiyet algısı insanların hayatlarını etkilemektedir. “Mahremiyet, bizim başkaları tarafından ne ölçüde tanınıp bilindiğimiz, başkalarının fiziksel olarak bize ne ölçüde ulaşabilir oldukları, bizim başkalarının ilgi ve dikkatinin ne ölçüde nesnesi olduğumuz hususlarıyla yakından ilişkili bir kavramdır” (Yüksel, 2009, s. 278). Bu noktada insanların kendileri hakkındaki bilgileri ne derece başkalarıyla paylaştığı ya da başkalarının bizim hakkında bilmek istedikleri şeyler mahremiyet hakkına karşı bir tutum sergilemektedir. Giddens, mahremiyeti, iki insan arasındaki kişisel bağlarda ortaya çıktığını söylemektedir. Kamusal alandaki demokrasiyle uyumlu bir şekilde, kişiler arası ilişkinin demokratikleşmesi olarak sunmaktadır (2010, s. 9). Sonuç olarak geçmişten günümüze kadar mahremiyetin kültüre ve zamana bağlı olarak değişimi görülmektedir. Mahrem olan özel alan, gizlilik ilkeleri bireysel haklardır ve bu haklara saygı duyulması gerekmektedir.

Zamanla gelişen teknolojik aygıtlar ve internet, mobil kullanımları mahremiyeti dijital eksene aktararak dönüşüm başlatmaktadır. Günümüz toplumunda bilgi teknolojisinin hemen hemen her yerde bulunmasının en önemli sonuçlarından biri ise günümüzde bireylerin gözetlenmesi ve her geçen gün çoğu zaman önemsiz gibi görülen bilgilerin depolanması ve yayılması için bir potansiyele sahip olmasıdır (O'Brien, 2008, s. 25). Teknoloji bir yandan insanlara birtakım kolaylıklar sunarken, diğer taraftan mahremiyeti aleniyete dönüştürmektedir. İnsanlar arasın zaman ve mekân olarak fark olmadan ulaşılabilirliği ve gizli olanı elektronik devrelere kaydederek daha sonra kapitalizm ve iktidar uğruna kullanırken açık hale getirmektedir.

Günümüz dünyasında insanların teknoloji sayesinde özel alanını kamuya açarak mahrem algısını koruması güçleşmektedir. İnsanlar sosyal mecralarda mahrem olanları herkese açarken, başkaları tarafından fark edilmek ve beğenilmek istemektedirler. Yaşantılarını, evlerini, çocuklarını herkese göstermek mahremiyetin kamuya taşması halidir (Korkmaz, 2013, s. 112-113). Teknolojiyle beraber insanların hayatına nüfuz eden sosyal medya özel alanı kamuya açarken, insanların bu açılımını kendi rızaları bağlamında gerçekleştirmektedir.

Bilgi devrimine kadar gözetim, ağırlıklı olarak “fiziksel gözetimden” ibaretti; yani, bir kişinin hareketlerini fiziksel olarak dinleme veya izleme eylemi olarak görülüyordu. Ancak son otuz yılda toplumun gözetim anlayışı ve işleyişinin kapsamı önemli ölçüde genişlediği görülmektedir (O'Brien, 2008, s. 31). Modern dönemle beraber gözetim ideolojisi ile içi boşaltılmış, derinliği

olmayan yüzeysellik mevcut olmaya başlamaktadır. Bireyin ön plana çıkarıldığı modern dönem gözetim toplumlarında hakikat bulanıktır. Yani gerçeklik hakikatten yoksun olarak yeniden üretilmektedir. Üretilmiş gerçeklik yani hipergerçeklik bir simülasyondan ibarettir. İçi boşaltılmış olan bu gerçeklikle yakından bağlantısı olan mahremiyet kavramı da kültürel değerlerden ayrı düşünülemediği için muğlak kalmaktadır. Teknolojiyle beraber modernitenin artmasıyla tüketim ve hipergerçeklik ile mahremiyetin alanı değişmektedir. Teknolojik gelişmelerde yaşanan baş döndürücü hız mahremiyetin yitimine neden olmaktadır. Geleneksel anlamda mahremiyet anlayışı ve teknolojik gelişmeler neticesinde yok olmaya başlaması birbirleriyle doğru orantılıdır. Mahremiyetin yitirilişi hayatımızın her alanında müdahil olan sosyal medya araçları; bilgisayarlar, akıllı telefonlar veya tabletler vasıtasıyla olmaktadır. Bu teknolojik aygıtlarda depolanan kimlik bilgileri insanları paketlenmiş kimliklere yönlendirmektedir. Bu bilgiler sadece kredi kartı, kimlik numaraları ile örüntülü değil aynı zamanda bireyin sosyal hayatı, yaşam tarzı, değerleriyle ilgili bilgileri de içermektedir. Bu dönemde insanların kamusal ve özel olan yani mahrem olan sınırları da yeniden şekillenmektedir. Kısacası özel ve kamusal sınırların varlığından bahsetmekten ziyade bunların yok oluşundan bahsetmek daha yerinde olacaktır (Livberber, 2018, s. 49-50). Mahrem alanın işgal edilmesi ve kamuya açılmasında sosyal medya mecralarının önemli etkisi vardır. Elektronik ortam mahremiyeti bireylerinde rızası dahilinde yok etmektedir. Bireyler kendilerini, yaşantılarını beğenilme ve takip edilmenin verdiği hazla teşhir etmektedirler.

Elektronik gözetimin tüm dünyada hâkim olması mahremiyetin yok olmasında başat rol oynamaktadır. Gözetim süreçleri uluslararası ilişkilerde mahremiyeti riske atmaktadır. Ülkeler arası seyahatlerde kişilerin bilgilerinin depolanması ve sınıflandırması gözetim sürecine bir örnek olarak değerlendirilebilir. Özel olanla kamusal olan arasında bir denge olmalıdır. Ancak bu modern dönemle birlikte yitirilmektedir. Kamu ve özel alanın birbirine karışması sonucu toplumlarda çözümler yaşamaktadır. Özellikle elektronik ortamlarda amaçsızca, nedensizce bir arada oluşlar meydana gelmektedir. Bunlar gerçek bir iletişimden yoksun bir ödev misali beraberliklerdir. Özel alan teşhir ve gösteri ile kamuya, kamusal alanda röntgencilğe ve gözetime açılmaktadır (Çakır, 2015, s. 349-350).

Sonuç olarak modernliğin beraberinde getirdiği müphem sorunlardan en önemlisi kamusal özel alan içerisinde mahremiyetin yok oluşudur. Dijitalleşmeyle

beraber insanların daha çok gözetim ve gözetlenme ihtiyacı doğmaktadır. Suni ilişkiler ekseninde mahremlerin yok oluşu ve bunun da rıza dahilinde yapıldığı gözler önüne serilmektedir.

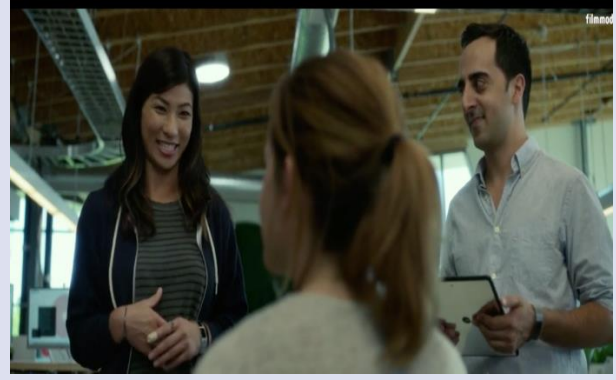
Distopik Bir Film Olan The Circle Filmin Analizi

Bu bölüm çalışmanın analitik kısmını oluşturmaktadır. Örneklem olarak seçilen The Circle filmi eleştirel söylem analizi yöntemi ile incelenmektedir. Filmin seçilmesini belirleyen temel unsur gözetim toplumu çerçevesinde dijitalleşen ve dönüşen yaşam pratiklerinin filmde yer almasıdır. Bu doğrultuda filmde gözetim toplumunun sorunlu mahremiyet algısını ve yaşantılara nasıl müdahale ettiği çalışmanın örneklemini belirleyen unsur olmaktadır. Bu bağlamda çalışmanın amacını ise gözetim toplumu ve dijital tabanlı gözetimin sanal bir dünya yaratarak mahremiyet algısını dönüştürdüğü ve insanlara sanal dünyada yaşamının avantaj ya da dezavantajını sunmasıdır.

The Circle Film Özeti

2017 yapımı The Circle filmi, 1 saat 50 dakika süren bilimkurgu, gerilim ve dram türündedir. Yönetmeni James Ponsoldt olan filmde başrol oyuncularını Emma Watson, Tom Hanks ve John Boyega'dır. Dave Eggers'in kitabından beyazperdeye uyarlanan filmin konusu ise, büyük bir teknoloji şirketinde çalışmaya başlayan Mae, azim ve çalışkanlığıyla şirkette yükselmektedir. Bu sırada şirketin kurucusu olan Eamon Bailey tarafından bir deneye zorlanmaktadır. Bu deneyde mahremiyet, ahlaki ihlal ve özgürlüklere müdahale için Mae, yakın arkadaşını kurban olarak seçmektedir. Deneyde Mae, yakın arkadaşlarını, ailesini zor durumda bırakmaktadır. Böylece ikili ilişkileri zarar görmektedir. Film temelde gözetim üzerine kurulmaktadır. Özellikle dijitalleşen çağda gözetim olgusunun yön değiştirdiğini, özel alanların kamuya açıldığını, suni ilişkilerin kurulduğunu ve gerçek ilişkilerin zarar gördüğünü başarılı bir şekilde anlatmaktadır.

Filmin ilk karelerinden olan asansör sahnesinde iş kabul edilmiş olan Mae Holland, arkadaşıyla The Circle binasında gezinirken asansöre binmesiyle ekrana fotoğraflar gelmektedir. Sensörler sayesinde kimlik bilgilerine ulaşım kayıt altındaki fotoğrafları sergilenmektedir.

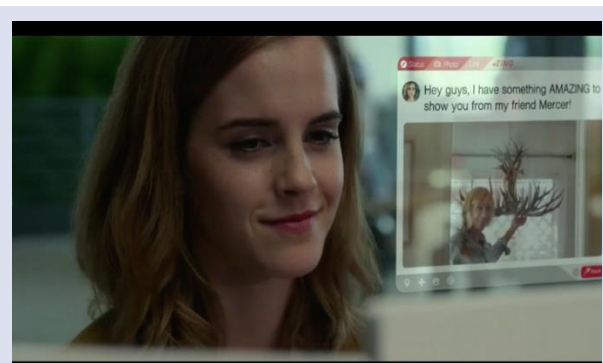

Resim 2. Sosyal Medya Sahnesi
Figure 2. Social Media Scene

Bu sahnede, sosyal medya hesabıyla ilgilenemeyen Mae için, bir uyarı niteliğinde sosyal medya da aktif olarak var olması dile getirilmektedir. İletişimin iş dışı olmadığını ve paylaşım yapmadığı için bir sır küpü olarak görülmektedir. The circle binası dış ilişki gerektirmeyecek şekilde tüm ihtiyaçların karşılanacağı şekilde kapalı bir mekandır. Burada var olmak ve herkes tarafından bilinmek için sosyal medyayı aktif olarak kullanmak gerekir. Sürekli paylaşım yapılarak ve özelini kamuya açarak var olması istenmektedir. Burada Mae'nin babasının hastalığını bilmeleri ilgi çekici bir özelliktir. Çünkü kendi rızası olmadan da tüm bilgileri The Circle çalışanları tarafından bilinmektedir. Ayrıca sosyal medya da yaptığı ve günlük aktivitelerini paylaşmaması kendine değer vermediğinin bir göstergesi olarak sunulmaktadır. Katılıma dahil olmak insanın mutlu edeceğini söylemektedirler. Bunu da katılım fırsatı olarak görmektedirler.

Resim 1. Asansör Sahnesi
Figure 1. Elevator Scene

Resim 3. Paylaşım Sahnesi
Figure 3. Sharing Scene

Burada sosyal medya uyarıcılarından sonra annesiyle konuşup yakın arkadaşını yaptığı geyik boyunuzu figürüyle tasarlanmış ağaç bir avizeyi paylaşmaktadır. Ayrıca burada çalışmaya başladıktan sonra ailesiyle de yapay bir ilişki içerisine girmektedir. Onlarla artık sosyal ağ üzerinden iletişim kurmaktadır.

Resim 4. Medikal Kontrol Sahnesi
Figure 4. Medical Control Scene

Filmin bu sahnesinde medikal kontrol adı altında Mae'ye bir içecek içirilmektedir. Bu medikal sensördür. Bunun sayesinde vücuduyla ilgili tıbbi kontrollere ulaşılmaktadır. Koluna bağladığı medya bandıyla sağlığıyla ilgili tüm verilere ulaşılmaktadır. Nabızı, tansiyonu, uyku kalitesi, kolesterolü, direnci, sindirim etkinliği gibi bilgileri toplayıp Circle'a ait bulutta toplanmakta ve kayıtlı diğer verilerle birleştirilmektedir. Başta iyi bir şey gibi görünmektedir. Çünkü doktor bununla birçok hastalığı olmadan önleyebildiklerini söylemektedir. Ancak bir o kadar da endişe vericidir. Sosyal yaşantının dışında vücut bütünlüğüyle ilgili bilgilerin tümünün aleni hale getirilip bunların depolanıp, saklanması endişe verici olmaktadır.

Resim 5. Açıklık İlkesi
Figure 5. Openness Principle

Tom Stenton, The Circle'in yöneticilerindedir. Bu sahnede açıklık ilkesinin The Circle 'da yaşandığını ve tavsiye edildiğinin söylemektedir. Açıklığa karşı bağlılıklarını göstermektedirler. Bu kareyle hükümetle aralarında yaşanan gerginlik sonucunda iktidar mücadelesini ve kapitalist çerçeve de rant kaygısını sunmaktadır. Hükümetin yeterince açık olmadığını ve kapalılık sergilediğinin söylemektedir. Hükümet senatörünün yasadışı işlere karıştığını ve bunun ortaya çıktığını anlatmaktadır. Bunun üzerinden konuşmasına devam eden Tom, açıklık ve sorumluluğun yönetenler tarafından kullanılması gerekliliğini, daha iyi bir hizmet için açık olunmasının temel olduğunu da vurgulamaktadır. Bunun sonunda 14. Kongre reisi Olivia Santos sahneye girer. Seçilmiş liderlerinin ne yaptığını bilmeleri insanların doğal hakkı olduğunu ve bundan sonra demokrasinin düzgün işlerliğini göstermek adına tüm toplantıları, e-postaları ve telefon görüşmeleri eş zamanlı olarak sayfasında yayınlanacağını söylemektedir. Son olarak Tom Stenton; "elveda karanlık oda görüşmeleri, elveda karanlık lobiciler, merhaba demokrasi, açık ve sorumluluk sahibi" sözleriyle sahne kapanır. Burada sunulan açıklık ilkesi ilk bakışta faydalı ve kitleler adına demokrasinin işlerliği için yararlı görünmektedir. Ancak bunların bu tenli kamuya açılmasının demokrasiye nasıl bir zarar vereceği, ya kurgulanmış bir açıklık mı olacağı konusunda kafa karıştırmaktadır.

Resim 6. Biyometri Uzmanı Sahnesi
Figure 6. Biometrics Expert Scene

Bu sahnede biyometri, iris ve yüz tanıma biriminde çalışıp şu an çocuk takipte çalışan bir kadınla sohbeti ekrana taşınmaktadır. Çocukların avıcılardan korunması adına bir programla çocuk olması gereken yer değilse 90 dakika içerisinde çocuğa ulaşılabilirliğini söylemektedir. Bunu bilelikle değil kimliklerine çip takarak yaptıklarını açıklamaktadır. Mae, bunu şaşkınlıkla karşılarken uzman

çocuk tecavüz, kaçırılma oranlarının yüzde doksan düşürüldüğünü ifade etmektedir. Gözetim pratiklerinin aslında iyi olarak sunulurken, çocuklar için faydalı görünerek sürekli gözetlenmeleri bir risk oluşturmaktadır. Çocukların toplumda var olmaları ve onların efendileri gibi sürekli gözetlemek çocukta güven, kaygı ya da korku yaratabilmektedir.

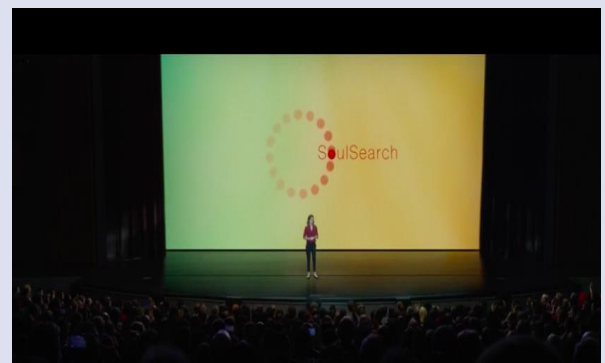
Resim 7. Kano Sahnesi
Figure 7. Canoe Scene

Bu sahnede Mae, kimsenin olmadığı bir zaman diliminde kanoyla açılırken kano devrilir. Boğulmak üzere olan Mae'i etraftaki polisler tarafından kurtarılmaktadır. Ancak polis memuru ile arasında geçen diyalogda Mae'i, polislerin yakında olduğunu sanıyorken Polis memuru hayatını *değişimi gör* kamerasının kurtardığını söylemektedir. Buradan sonra Mae'in hem hayatı değişir hem de The Circle'da ki pozisyonu değişmektedir. Hayatı kurtulan Mae, şirket yöneticileriyle yaptığı konuşmada, Bailey'in gizli odaya girdiğini itiraf etmesi üzerine "sadece yalanlarımız başımızı derde sokar, sakladığımız şeyler" diyerek mahrem olan yanların saklanması kötü bir şey, hayati bir tehlike olduğunu söylemektedir. Ayrıca sırrını açığa çıkaran Mae bunu söyleyerek rahatladığını söylemektedir. Bailey ise şu çarpıcı cümleyi kullanır; "ben insanların mükemmelleştirebileceğini inanıyorum, en iyi halimizde olunca ihtimaller sonsuzdur. Çözemeyeceğimiz sorun yoktur. Her hastalığı tedavi edip, açlığı bitirebiliriz. Sırlar olmadan, yığınla bilgi ve belge olmadan nihayet potansiyelimize ulaşabiliriz" demektedir. Gözetimin insanların hayatlarında sırlar, gizemler ve mahremler kalmadan açığa vurularak her anın kaydedilmesinin insanları ideal bir düzene sokacağını düşünmektedir.

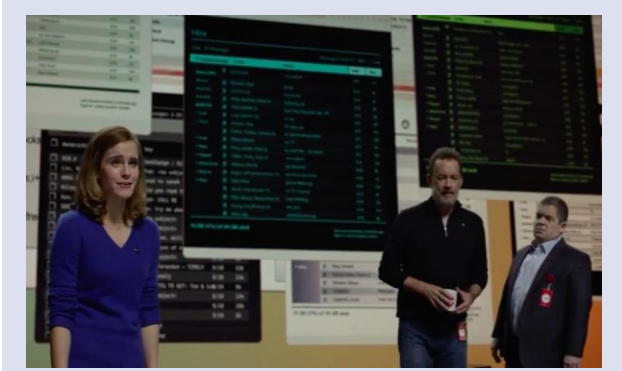
Resim 8. Hayal Cuma'sı Sahnesi
Figure 8. Dream Friday Scene

Bu kareyle aralarında geçen diyalogda izlenmenin daha iyi olduğunu, sırların yalan olduğunu, sırların suçları mümkün kıldığını ve sorumluluk olmadığı zaman daha kötü davrandığını söylemektedir. Kötü halinde olduğunu ve kimsenin izlemediğini düşünüyordu. Kendi anıları haricinde kaydının olmadığı anıları söylerken, Bailey doğuştan felçli olan oğlunun gerçek hayatta yaşamak istediği şeyleri videolarla tecrübe ettiğini söylemektedir. Bu nedenle hayatta yapılan her şeyin bu durumu yaşayamayan insanlar için kayıt altına alınmadan yaşanması bencillikle suçlanmaktadır. Eğer tecrübelerden onları mahrum bırakırsanız onların hayatındaki bilgiyi çaldığını düşünmektedir. Temel bir insan hakkı olan bilgi var olan tüm insani tecrübelerle erişim temel insan hakkı olarak görülmektedir. Filmin belki de en can alıcı sahnelerinden biridir. Çünkü sürekli gözetlenme yoluyla dahi olsa hissedilen şeyler özeldir. Bunlar sanal ortama aktarılamaz. Manyetik devrelere kaydedilen bilgiler dışında insanların hafızalarına kaydedilenler gözetleme yoluyla elde edilememektedir. Bu nedenle sanal gerçeklik, gerçekliği yok etmektedir. İnsanların duygularını, hislerini yok saymaktadır. Mae bu sahneden sonra çip takarak kendini sanal aleme açmaktadır. Böylece *şeffaflık* adına tüm hayatını tüm insanlara sergilemektedir. Bunu da kendi rızası dahilinde yapmaktadır.

Resim 8. Ruh Arama Sahnesi
Figure 8. Soul Search Scene

Burada yapılan bir program dahilinde kaçak olan bir suçlunun 20 dakikadan az bir sürede bulunabileceğini sahnelemektedir. Küresel bir dünya haline gelen sanal medya kullanıcılarında eşliğinde suçluların bulunabileceğini vurgulamaktadır. Daha sonra sıradan bir vatandaşın aranmasını emreder Circle yöneticisi. Daha sonra Mae'nin yakın arkadaşı olan Merser'in bulunmasını istemektedirler. Zorda olsa kabul eden Mae, Merser'in geyik katili olduğunu düşünenler tarafından peşine düşer ve kamyonetle köprüden aşağı düşerek hayatını kaybeder. Bu travmadan sonra Merser ailesi ve yakın arkadaşıyla da ilişkileri kopan Mea kendini kötü hissetmektedir. Gözetimin, şeffaflığın ilişkileri yok ettiği hatta birilerinin hayatına sebep olabileceği vurgulanmaktadır.

Resim 8. Yüzleşme Sahnesi
Figure 8. Confrontation Scene

Son kareyle radikal açıklık ve kesilmeyen bağlantı üzerinden mesaj vermektedir. Dijital dünyanın iki yüzünlüğünden bahsederek her şeyin bulutta saklanması isterken liderlerin bunu uygulamadığı söylemektedir. Yöneticilerden Tom ve Bailey'nin Circle'in bir parçası olmaya, şeffaf olmaya davet etmektedir. Onları da şeffaflık bağlamında tüm mailleri, telefon görüşmeleri sergilenmektedir. Mahremiyet geçici bir şeydi ve sona erdi, artık gölgelerde yaşanmayacak mesajı verilmektedir. Açıklık ve mahremiyet arasındaki fark insanları yormaktadır. Eğer doğru yapılırsa örnek teşkil edeceğini anlatmaktadır.

SONUÇ

Geleneksel medyadan farklı olarak yeni medya da iletişim biçimlerini temel olarak değiştirmektedir. İnsanlar artık sosyal ağlar üzerinden birbirleriyle etkileşim içerisindedir. Teknolojik gelişmelerle, akıllı telefonlar, mobil ağlar, tabletler vb. aygıtlar sayesinde insanlar özel ve kamusal alının ayırına varamamaktadırlar. Bugün gelinen noktada insanların kendi rızaları dahilinde kendilerini teşhir etme ve bundan haz duyma iletişimin temelinde yaşanan değişimi gözler önüne sermektedir.

Sosyal mecralarda insanlar sadece gözetlenen değil aynı zamanda gözetleyen konumuna geçmektedir. Burada kurulan sanal ilişkiler birbirlerinin tanısını ya da tanınmasını suni bir ilişki türüdür. Bu ilişkilerin insanları sosyalleştirme, kendilerini rahat ifade etme çift yönlü iletişim kurma gibi faydalar sağlasa da insanlar için gözetlenme ve bilgilerinin kayıt altına alınması gibi riskleri de vardır.

Sosyal medya sitelerinin başat faktörleri görünür olmaktadır. Buda beraberinde mahremiyetin kamuya açılması riskini getirmektedir. Bu alanlarda mahremiyet ve gözetimin değişen yapısı görülmektedir. Dolayısıyla gözetimin bir mahrem ihlali olduğu söylenebilmektedir. İnsanlar sanal ortamda yeni bir kimlik arayışı içerisine girerken, mahremiyet alanlarını da yok etmektedir. İnsanlar günlük hayatlarını paylaşarak diğerleriyle bir yarış içerisine girmektedir. Alışveriş işlerini yine sosyal medya üzerinden yapmaları onları birer tüketici portföyüne sokmasının yanı sıra kimlik bilgilerinin kaydedilmesiyle açık bir hedef haline getirmektedir. Tüm bu yaşanan gelişmelere bakıldığında görünen o ki, gözetim toplumu ifade eden Panoptikon'dan rıza dahilinde gözetlenen ve mahremiyetin yok olmasından rahatsız duyulmayan Süperpanoptikon yani dijital gözetime geçilmektedir.

Çalışma bağlamında ele alınan The Circle filminde, göze çarpan ayrıntılarda insanların mahremelerini labora eden zihniyetler kendi mahremelerini üst düzeyde korumaktadırlar. Dijitalleşmenin iyi yönleri olduğu gibi kötü yönlerini de ele almaktadır. Arkadaşlık, aile ilişkilerini zedeleyen sosyal medya insanlara suni bir haz sunmaktadır. Filmde özel alanların yok sayıldığı, insan hayatının her anının gözetlendiğinin açıklık ve şeffaflık bağlamında mahremiyetin yerle yeksan edildiğini göstermektedir.

Sonuç olarak günümüzde insanların filmde çokta bağımsız yaşadığı görülmemektedir. Rıza dahilinde her anlarını paylaşan insanlar mahremiyeti şeffaflık, açıklık uğruna tüketmektedirler.

Kaynaklar

- Abe, K. (2009). "The myth of media interactivity: Technology, communications and surveillance in Japan. *Theory, Culture & Society*, 26(2-3), 73-88.
- Akkaş, İ. (2015). "Sanal Cemaatlerde Mahremiyet Algısı". *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(12), 225-239.
- Altan, H.Z. (2013). Sosyal medyanın 'kullanımlar ve doyumlar' Haritası: Youtube, Facebook ve Twitter. Ali Büyükaşan, Ali Murat Kınık (Ed.). *Sosyal medya araştırmaları 2*. (s. 77-116) içinde. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Baban, E. (2012). Mc Luhan ve Baudrillard'ın penceresinden sosyal medyanın etkisi: ifadenin esareti, gözetlenen toplum ve kayıp kimlik sendromu.

- Tolga Kara, Ebru Özgen (Ed.), Sosyal Medya Akademi, (s. 57-82) içinde. İstanbul: Beta Yayınları.
- Bauman, Z. (2011). Akışkan modern dünyadan 44 mektup. (P. Sıral, Çev.). İstanbul: Habitus Yayıncılık.
- Bauman, Z., Lyon, D. (2013). Akışkan gözetim. (E, Yılmaz, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bauman, Z. (2012). Küreselleşme: toplumsal sonuçları. (A, Yılmaz Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bozkurt, V. (2000). Gözetim ve internet özel yaşamın sonu mu? Birikim Dergisi, 136, 69-74.
- Canpolat, N. (2005-2006). "Foucault". Nurdoğan Rigel, Gül Batuş, Güleda Yücedoğan ve Barış Çoban (Haz.), Kadife Karanlık, (75-138) içinde. İstanbul: Su Yayınevi.
- Çakır, M. (2015). "İnternette Gösteri ve Gözetim". Ankara: Ütopya Yayınevi
- Çimen, Ülhak (2020). Dijital teknolojilerin gözetime katkısı, dijital birey, dijital toplum ve dijital dünya bağlamında fonksiyonel gözetim". Sait Sinan Atılğan (Ed.). Dijital dünyanın yeni kavramları. (s. 31-44) içinde. Konya: Literatürk Yayınevi.
- Çoban, B. (2016). "Gözün iktidarı" üzerine. Barış Çoban ve Zeynep Özarslan (Haz.), Panoptikon gözün iktidarı, (s.111-137) içinde. İstanbul: Su Yayınevi.
- Dolgun, U. (2005). Enformasyon toplumundan gözetim toplumuna. Ankara: Ekin Kitabevi.
- Dolgun, U. (2008). Şeffaf Hapishane yahut gözetim toplumu. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Drmandy, K. (2020). Digital whiplash: The case of digital surveillance. Human Affairs-Postdisciplinary Humanities & Social Sciences Quarterly. 30 (4), 559-569
- Ersanel, N. (2001). siber istihbarat, sanal ve dijital casusluğun anatomisi. Ankara: Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları.
- Foucault, M. (1992). Hapishanenin doğuşu. (M, A, Kılıçbay, Çev.). Ankara: İmge Kitabevi.
- Foucault, M. (2011). "Büyük kapatılma". (I, Ergüden ve F, Keskin, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Foucault, M. (2014). Kliniğin doğuşu" (Ş, Ünsaldı Çev.). Ankara: Epos Yayınları.
- Giddens, A. (2010). Mahremiyetin dönüşümü. (İ, Şahin Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Korkmaz, İ. (2013). Facebook ve mahremiyet: Görmek ve gözetle(n)mek, Yalova Sosyal Bilimler Dergisi, 3(5), 107-122.
- Yüksel, M. (2003). Mahremiyet hakkı ve sosyo-tarihsel gelişimi. Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 58(1), 181-213.
- Kuyucu, M. (2015). "Sosyal Medyada Mahremiyet: Türkiye'de Twitter Kullanıcılarının Mahremiyet Anlayışı". Ali Büyükaslan, Ali Murat Kınık (Ed.). Sosyal Medya Araştırmaları 2. (s. 21-55) içinde. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Livberber, T. (2018). Sosyal medyada mahremiyet". Konya: Literatürk Akademi.
- Lyon, D. (2005). Gözetlenen toplum. (G, Soykan, Çev.). İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- Lyon, D. (2013). Gözetim çalışmaları. (A, Toprak, Çev.). İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- Mattelart, A. (2012). Gözetimin küreselleşmesi. (O, Gayretli, ve S, E, Karacan, Çev.). İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- Neuman, W.R. (2018). Dijital fark". (G, Metin, Çev.). İstanbul: The Kitap Yayınları.
- O'Brien, M. (2008). "Law, privacy and information technology: a sleepwalk through the surveillance society?". Information & Communications Technology Law, 17(1), 25-35.
- Türk Dil Kurumu, <https://sozluk.gov.tr>, Erişim Tarihi: 10 Mayıs 2022.
- Yıldız, M., Erkul, E.R. (2006). Elektronik göz ve Türkiye'de kameralı hayat. Akgül, M., Derman, E., Çağlayan, U. Ve Özgüt, A. (Ed.). XI. "Türkiye'de İnternet" Konferans Bildirileri: 21-23 Aralık 2006 – Ankara: Bildiriler (1-13). Ankara: TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi.
- Yüksel, M. (2009). Mahremiyet hakkına ve bireysel özgürlüklere felsefi yaklaşımlar. Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Cilt 64, Sayı 1, 276-298.